

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2

การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์

สาระการเรียนรู้

เรื่องที่ 1 การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์

เรื่องที่ 2 การวิเคราะห์วิจารณ์การแสดง

เรื่องที่ 3 การแสดงนาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

- ✓ นาฏศิลป์ไทยชุด รำแม่บท
- ✓ นาฏศิลป์พื้นเมืองชุด เซิ้งกระติบ
- ✓ ละครไทยและละครพื้นบ้านที่นิยมกันในอดีต

สาระสำคัญ

- การสร้างสรรค์นาฏศิลป์มีรูปแบบมากมาย มีความงดงามอ่อนช้อย แสดงถึงความเป็นชาติไทย มีศิลปะแขนงต่างๆ เข้ามาเป็นองค์ประกอบ เพื่อให้การแสดงแต่ละอย่างมีความแตกต่าง แปลกตา ประทับใจ และทำให้ผู้ชมไม่เบื่อ
- การวิเคราะห์การแสดงนาฏศิลป์ ผู้วิเคราะห์ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักการแสดงนาฏศิลป์ประเภทต่างๆ การวิจารณ์การแสดง นาฏศิลป์จึงต้องมีหลักเกณฑ์ ผู้วิจารณ์ต้องวิจารณ์ให้ถูกต้อง ไม่มีอคติต่อการแสดง ใช้ความรู้ความคิดและเหตุผลในการวิเคราะห์ วิจารณ์ เพื่อให้มีผลต่อการพัฒนาการแสดงต่อไป

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

ในเรื่องของการสร้างสรรค์ชุดการแสดงนั้นได้มีครูอาจารย์ทางนาฏศิลป์ได้สร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งที่มีรูปแบบเป็นแบบมาตรฐานและเป็นแบบพื้นเมือง การแสดงในท้องถิ่นละครประเภทต่างๆ มหรสพหลากหลายชนิด ในกาลก่อนเป็นการสร้างสรรค์เพื่อความบันเทิง ประเทืองอารมณ์ให้เกิดความสุขทั้งผู้แสดงและผู้ชม ซึ่งมีการถ่ายทอดสืบมาจนถึงปัจจุบัน

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

การแสดงบางอย่างได้รับการปรับปรุงพัฒนารูปแบบให้ทันสมัยขึ้น เช่น เรื่องของการละครของไทย เนื่องจากมีการพัฒนาเรื่องที่น่ามาแสดงให้สะท้อนสังคมไทยมากขึ้น นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะที่ต้องอนุรักษ์และสืบทอด จึงมีนักการศึกษาได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมการแสดงต่างๆ จัดขึ้นให้เป็นระบบเพื่อการเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจ ที่มาที่ไปและลักษณะต่างๆของนาฏศิลป์ไทย

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

หลักในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยก็เช่นเดียวกันมีวิธีการสร้างโดยใช้องค์ประกอบสำคัญ 4 อย่าง คือ

- นาฏยศัพท์ และภาษาท่ารำนางนาฏศิลป์
- ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง
- บทขับร้อง
- การแต่งกาย

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

➤ นาฏยศัพท์ และภาษาท่าร่ำทางนาฏศิลป์

เพื่อประดิษฐ์ท่าร่ำตามดนตรีและ
บทร้องให้มีลีลาที่งดงามตามหลักวิชาที่ครู
ทางนาฏศิลป์ไทยได้บัญญัติไว้ โดยมาก
จะใช้กับท่าร่ำที่เป็นมาตรฐาน เช่น ท่าร่ำ
ในการรำแม่บท

ท่าร่ำแม่บท ท่าเทพพนม ซึ่งเป็นท่าร่ำ
ท่าแรกของการรำแม่บท

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

➤ ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

ดนตรีเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้ผู้แสดงสามารถสื่ออารมณ์ และลีลาการแสดงให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตาม อารมณ์การแสดงของผู้แสดงทำให้เกิดความสนุกสนานความน่าตื่นเต้นเร้าใจ ทำให้การแสดงเกิดความสมจริง ดนตรีไทยที่ใช้ประกอบการแสดง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

1. เพลงหน้าพาทย์

เป็นเพลงลักษณะเฉพาะในการบรรเลงดนตรีของไทย ใช้บรรเลงประกอบการแสดงกิริยาของมนุษย์ สัตว์ ในการเดิน การนอน การแต่งกาย การแปลงตัว และหายตัว เป็นต้น โดยมากจะเป็นเพลงที่ใช้ในการแสดงโขนและละคร

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

2. เพลงประกอบบทร้อง

คือ เพลงที่มีเนื้อร้องเป็นประเภทคำประพันธ์ใช้ร้องประกอบการแสดง สื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจในการแสดง เพื่อให้เด่นชัดขึ้น บทเพลงจะถูกสร้างสรรค์ด้วยการร้อยเรียงภาษาให้มีความไพเราะกินใจ เช่น บทขับร้องในบทละครใน เรื่อง อิเหนา บทขับร้องในบทละครเรื่องขุนช้างขุนแผน บทขับร้องอวยพรต่างๆ เป็นต้น

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

บทขับร้องเพลงสารถิ สามชั้น

น้อยหรือวาจาช่างน่ารัก

เสนาะนั้กน้ำคำรำเสียดสี

ป้่มจะกลืนซึ่ใจในวาถิ

เสียดายแต่ยังไม่มีคู่ภิรมย์

แม่นชายใดได้อยู่เป็นคู่ครอง

จะแนบน้องเซยชิดสนิทสนม

พี่จะอยู่สู้รักไม่แรมชม

มิใช่ลมดวงน้องให้หมองใจ

บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอนที่ 17 ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยา

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

3. เพลงภูมิหลังประกอบอารมณ์

คือ เพลงที่ขับร้องหรือบรรเลงแล้วสื่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดงได้ ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตามอารมณ์ของผู้แสดง เช่น เพลงพญาโศก แสดงอารมณ์เศร้า เพลงสีนวล แสดงอารมณ์ร่าเริงของหญิงสาว เพลงค่างดาวกินกล้วย แสดงอารมณ์ร่าเริงสนุกสนาน หรือเพลงเวสสุกรรม ใช้กับการอวยพร

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

➤ บทขับร้อง

หมายถึง เนื้อร้องที่ผู้ประพันธ์แต่งขึ้นอย่างสร้างสรรค์
ให้มีความหมายสื่อสารให้ถูกต้องตามหลักของการแสดง และ
การใช้เพลงประกอบการแสดงเป็นการสื่อให้ผู้ชมเกิดความ
สนุกสนาน เข้าถึงสุนทรียภาพของการแสดงนั้น ๆ

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

บทขับร้องเพลงเขมรโพธิสัตว์ สองชั้น

โอ้ว่าหนุมานชาญกำแหง

สู้อุตส่าห์ชুবเลียงให้เวียงวัง

ไหนเจ้าว่าหนิร้อนมาพึ่งเย็น

จงยับยั้งชั่งจิตคิดให้ดี

เสียดแรงพ่อรักลูกคิดปลุกฝัง

ด้วยหวังปลุกจิตคิดไตรี

มาหลอกล้อพ่อเล่นดอกหรือนี้

ขอชีวีพ่อเถิดหนุมาน

บทโขนเรื่องรามเกียรติ์

ตอน หนุมานชุกต้องดวงใจ

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง

การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีรูปแบบของการแสดง
หลายประเภท ฉะนั้นการแสดงแต่ละประเภทต้องมี
เครื่องแต่งกายที่เหมาะสม สวยงามตามหลักการ
สร้างสรรค์ เช่น การแสดงโขน การแต่งกายพระรามต้อง
แต่งกายยืนเครื่องพระสีของเสื่อต้องสีเขียว พระลักษมณ์
ต้องใช้เสื่อสีเหลือง หนุมานลิงขาว สีเสื่อใช้สีขาว
การแสดงพื้นเมืองภาคเหนือต้องใส่ผ้าซิ่นกรอมเท้า
เกล้าผมมวยสูง การแสดงพื้นเมืองของภาคกลางรำ
กลองยาว ผู้หญิงใส่เสื่อแขนกระบอก ห่มสไบ เป็นต้น

การแต่งกายยืนเครื่องพระนาง

หลักการวิเคราะห์วิจารณ์นาฏศิลป์

การวิเคราะห์ คือการดูการชมการแสดงด้วยหลักวิชา ซึ่งผู้ชมจะต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่ได้ดูมาเป็นอย่างดี และต้องวิจารณ์การแสดงนั้นด้วยเหตุผลตามหลักการโดยปราศจากอคติ การวิเคราะห์วิจารณ์นั้น ควรเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้การแสดงนั้นมีคุณภาพดียิ่งขึ้น การวิจารณ์การแสดงที่ดีเป็นเหมือนตัวชี้วัดในการประเมินการแสดงให้ผู้จัดการแสดง ผู้แสดงได้มีกำลังใจและปรับปรุงพัฒนาการแสดงของตนเอง

ผู้วิจารณ์การแสดงนาฏศิลป์ควรศึกษาเรื่ององค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์ให้ดีก่อนชมการแสดง

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

นาฏศิลป์ไทยชุดรำแม่บทเล็ก เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทย
ที่เป็นกรรำแบบมาตรฐาน ใช้นาฏยศัพท์และภาษาท่าทาง
นาฏศิลป์ที่ถูกต้องเป็นแบบแผนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้
ผู้ที่เรียนและฝึกท่ารำควรที่จะเรียนรำแม่บทก่อน จะทำให้
ผู้ฝึกหัดแม่นยำในการรำมากยิ่งขึ้น

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

ประวัติและความเป็นมา

รำแม่บทเล็ก เป็นการแสดงนาฏศิลป์ชุดหนึ่งในต้นเรื่องรามเกียรติ์ ตอน นารายณ์ปราบนนทก นนทกเป็นยักษ์ตนหนึ่ง มีหน้าที่ตักน้ำล้างเท้าให้แก่เทวดา นางฟ้าเวลาจะขึ้นเฝ้า พระอิศวรบนเชิงเขาไกรลาส เทวดานางฟ้ามีความสุขที่ได้ แกล้งถอนผมนนทกด้วยความสนุกสนานจนศีรษะล้าน นนทกได้รับความเจ็บปวด และอับอายมาก จึงได้นำเรื่องนี้ทูลพระอิศวร และขอพรพระอิศวร พระอิศวร ประสาทพรให้นิ้วชี้ของนนทกเป็นนิ้วเพชรคือมีอำนาจชี้คนตายได้ นนทกดีใจจึงใช้นิ้วเพชรมาชี้แก้แค้นเทวดานางฟ้าที่แกล้งตน เหล่าเทวดานางฟ้าได้รับความเจ็บปวด ทรมาน บางองค์ก็ตาย

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

พระอินทร์ทราบเรื่องจึงกราบทูลขอให้พระนารายณ์ช่วยปราบหนทุกเพื่อไม่ให้ใช้นิวเพชรไปรังแกเหล่าเทวดานางฟ้า พระนารายณ์จึงแปลงเป็นหญิงงามร้ายรำล่อให้หนทุกหลงใหลโดยการให้หนทุกรำตาม ถ้านทุกรำตามได้ถูกต้องก็จะยอมเป็นภรรยาของหนทุก หนทุกยอมทำตามเมื่อถึงเนื้อร้องที่ว่า “ฝ่ายว่าหนทุกก็รำตามด้วยความพิศมัยไหลหลง ถึงทำรำนาคาปวนม้วนหางลง ก็ซึ้งที่เพลาล้นทันใด” หนทุกซึ้งซาของตัวเอง ด้วยอำนาจของนิวเพชรจึงทำให้นทุกล้มลง พระนารายณ์จึงแปลงกายกลับเป็นร่างเดิม หนทุกได้กล่าวววาจาเยาะเย้ย ก้าวร้าวว่าพระนารายณ์ไม่กล้าต่อสู้ซึ่งหน้า

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

ใช้กลอุบายเอาเปรียบตนที่มาแปลงตัวเป็นหญิงงามรำล่อให้ตนหลงใหล ทำให้พระนารายณ์กริ้วมากจึงกล่าววาจาอันศักดิ์สิทธิ์สาปให้นนททุกไปเกิดในโลกมนุษย์ให้นนททุกมี 10 เศียร 20 กร และพระองค์จะอวตาลลงไปเกิดเป็นมนุษย์จะมีแต่ 2 กร ก็จะสู้รบกับนนททุกได้

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

ทำรำแม่บทเล็ก เป็นทำรำมาตรฐาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นแม่ท่ามี 6 คำกลอน เป็นเพลงที่นิยมใช้ฝึกหัดเบื้องต้นในการรำ มีกระบวนลีลาการรำรำที่อ่อนช้อย นุ่มนวล และงดงามตามลักษณะของการรำไทยที่วางไว้เป็นแบบมาตรฐาน

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

วิธีแสดง

- จำพระนางคู่ หรือจำหมู่ตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไป
- จำนางล้วน เดี่ยวหรือหมู่ก็ได้

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

การแต่งกาย

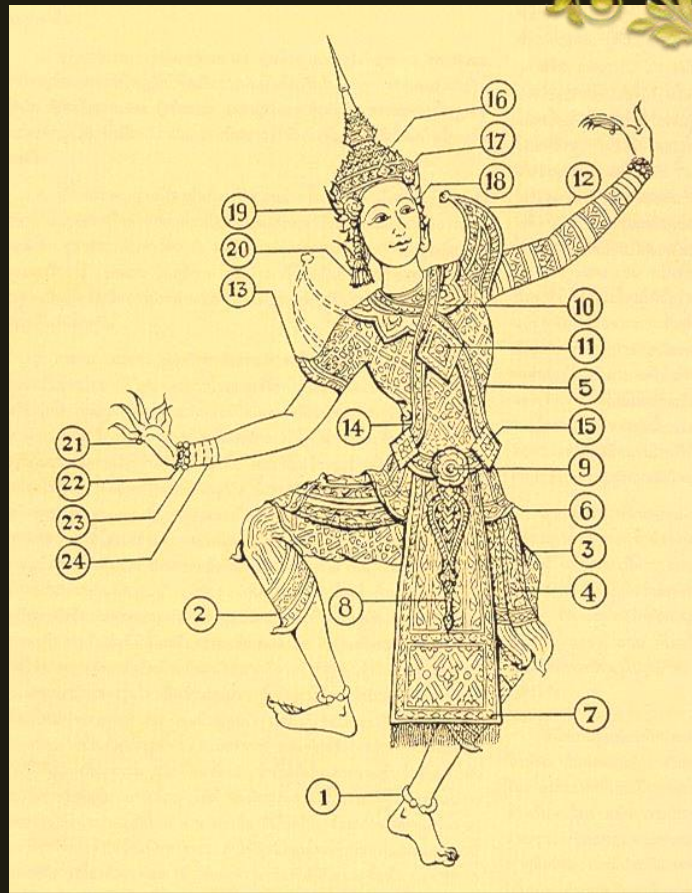
➤ แต่งกายขึ้นเครื่องพระ- นาง

ภาพการแต่งกายขึ้นเครื่องพระ- นาง
ที่มา : การแสดงรำแม่บทเล็ก
เอกสารประกอบการเรียนการสอน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
โรงเรียนสวนอนันต์
นางสุนทรี ตามพวรรณฤทธิ.
(2550:74).

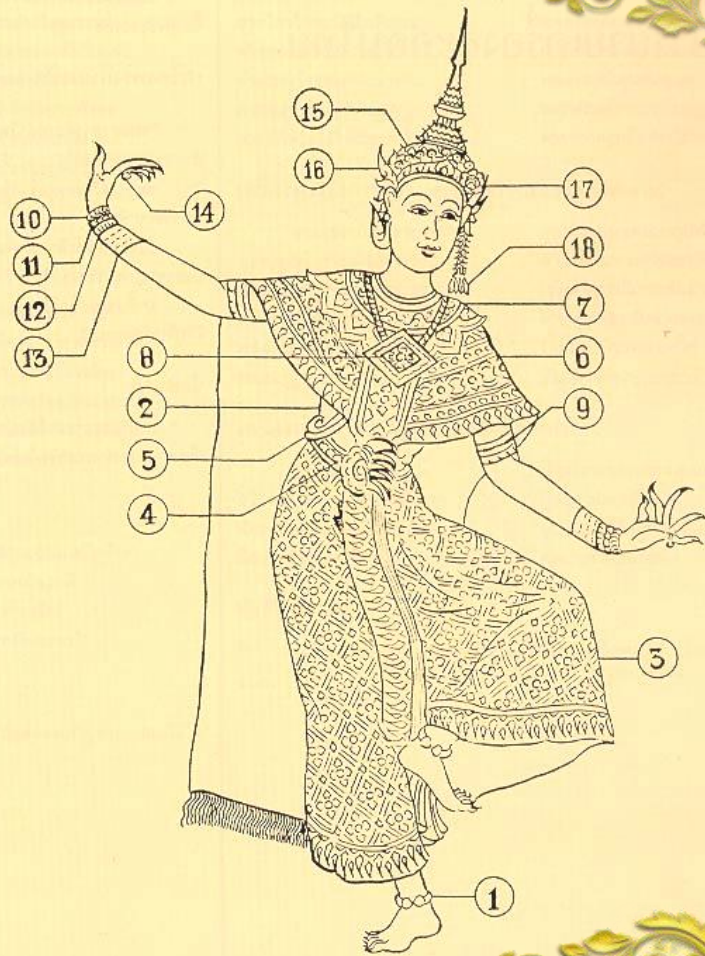
การแต่งกายยี่นเครื่องตัวพระ

ภาพการแต่งกายยี่นเครื่องตัวพระ
ที่มา : ราณี ชัยสงคราม. (2544).
นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น. หน้า 140

การแต่งกายขึ้นเครื่องตัวนาง

ภาพการแต่งกายขึ้นเครื่องตัวนาง
ที่มา : ราณี ชัยสงคราม. (2544).
นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น. หน้า 143

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงชุดนี้ ใช้ได้ทั้งวงปี่พาทย์ เครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ เริ่มด้วยบรรเลงเพลงร่ำ ร้องทำนองเพลงชมตลาด เมื่อจบทำรำปี่พาทย์จะทำเพลงร่ำหรือจะบรรเลงเพลงต้นเพลงวรเชษฐ์ก่อนแล้ว ต่อด้วยเพลงเร็วและเพลงลา ก็ได้

นาฏศิลป์ไทยประเภทต่างๆ

การแสดงวงปี่พาทย์เครื่องห้า
ที่มา : โน้ตเพลงไทย เล่ม 3 หน้า 13

ภาพที่ 25 วงปี่พาทย์เครื่องห้า
ที่มา : กรมศิลปากร.(2539).โน้ตเพลงไทย
เล่ม 3.หน้า 13

บทร้องเพลงแม่บทเล็ก

เพลงร่ำ

ทำนองเพลงชมตลาด

เทพนมปฐุมพรหมสีหน้า
ทั้งกว้างเดินดงหงส์บิน

สอดสร้อยมาลาเจ็ดจีน
กินรินเลียบถ้ำอำไพ

รับ

อีกช้านางนอนภมรเกล้า
เมขลาโยนแก้วแววไว

แขกเต้าผาลาเพียงไหล่
มยุเรศฟ้อนในนภาพร

รับ

ยอดตองต้องลมพรหมนิมิต
ย้ายท่ามัจฉาชมสาคร

อีกทั้งพิสมัยเรียงหมอน
พระสีกรขว้างจักรฤทธิรงค์

รับ

โอกาสที่ใช้ในการแสดง

1. ใช้เป็นระบำเบิกโรง
2. ใช้แสดงในรายการเบ็ดเตล็ด
3. ใช้แสดงในการแสดงโขนรามเกียรติ์ ตอน
นารายณ์ปราบหนทุก

อธิบายท่ารำเพลงแม่บทเล็ก

ท่าที่ 1 ท่าออก – ท่าสอดสร้อยมรกต

ตัวพระ — ตัวนาง

มือ มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข็มขัด

มือขวาตั้งวงบน

ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างซ้าย

เท้า เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้า

การแปรแถว ผู้แสดงหันหน้าไปด้านขวาของเวที

หมายเหตุ ทำต่อเนื่อง ยืด — ยุบตัวตามจังหวะ แล้วชอยเท้าไปด้านหน้าเวที
พร้อมทั้งเดินมือโดยมือซ้ายที่จับระดับหัวเข็มขัดสอดมือขึ้นตั้งวงบน มือขวาที่
ตั้งวงบนเคลื่อนลงมาจับคว่ำระดับหัวเข็มขัด แล้วหงายจับขึ้นระดับหัวเข็มขัด
ศีรษะเปลี่ยนเป็นเอียงข้างขวา ปฏิบัติสลับกันเช่นนี้ 5 ครั้ง

ท่าที่ 2 ท่าประเท้า

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ   มือซ้ายตั้งวงระดับอก   มือขวาจับคว่ำระดับอก
ศีรษะและลำตัว   ศีรษะเอียงข้างซ้าย
เท้า   เท้าซ้ายวางเหลื่อมกับเท้าขวา
การแปรแถว   ผู้แสดงหันหน้าตรง

หมายเหตุ ทำต่อเนื่อง

ประเท้าซ้ายยกขึ้น ยืดตัวขึ้น มือขวากลายจับไปตั้งวงบน มือซ้ายจับส่งหลังแขนตั้ง
ศีรษะเอียงขวา จากนั้นเท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่านั่งลง (เข้าซ้ายตั้งขึ้น เข้าขวาคูกเข้า)

ท่าที่ 2.1 ท่าก้าวลงนั่ง

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ   มือขวาตั้งวงบน   มือซ้ายจับส่งหลังแขนตั้ง
ศีรษะและลำตัว   ศีรษะเอียงข้างขวา
เท้า   เข่าซ้ายตั้งขึ้น   เข่าขวาคุกเข่า
การแปรแถว   ผู้แสดงหันหน้าตรง

หมายเหตุ ทำต่อเนื่อง

มือขวาลดลงจับคว่ำระดับหัวเข่า   มือซ้ายจับคว่ำระดับหัวเข่า   พร้อมกับ
ลดเข่าซ้ายลงเป็นนั่งคุกเข่า   จากนั้นมือทั้งสองคลายจับแบมือวางที่หน้าขากระทบกัน

ท่าที่ 3 ท่านั่ง

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือทั้งสองวางบนขาทั้งสองข้าง เชิดปลายนิ้วขึ้น
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะตรง
เท้า	นั่งคุกเข่า ตัวพระกันเข่าออก ตัวนางเข่าชิดติดกัน
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง

เทพนมปฐมพรหมสีหน้า
ทั้งกว้างเดินดงหงส์บิน

รับ

สอดสร้อยมาลาเจดนิน
กินรินเลียบถ้ำอำไพ

ท่าที่ 4 ท่าเทพพนม

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือทั้งสองพนมมืออยู่ระหว่างอก	เปิดปลายมือทั้งสอง
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะตรง	
เท้า	นั่งคุกเข่า	
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง	

<u>หมายเหตุ</u>	ทำต่อเนื่อง
	กระทบกัน

ท่าที่ 5 ท่าปฐม

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ มือทั้งสองหงายมือให้ปลายนิ้วตกลงแล้วตั้งวงไขว้กัน
ระดับอก แขนซ้ายทับแขนขวา

ศีรษะและลำตัว พระ : ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย
นาง : ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

เท้า พระ : นั่งคุกเข่า แยกเข่าขวา เท้าซ้ายกระดกเสี้ยว
นาง : นั่งคุกเข่า แยกเข่าซ้าย เท้าขวากะดกเสี้ยว

การแปรแถว ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 6 ท่าพรหมสี่หน้า

ตัวพระ - ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองจับคว่ำระดับลำตัว งอแขนเล็กน้อย แล้ว
สอดมือทั้งสองขึ้นไปซ้าๆ ปล่อยมือจับออก อยู่
ลักษณะหงายมือเสมอศีรษะ ส่วนแขนงอเสมอไหล่

ศีรษะและลำตัว

พระ : ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

นาง : ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย

เท้า

พระ : นั่งคุกเข่า แยกเข่าซ้าย เท้าขวากระดกเสี้ยว

นาง : นั่งคุกเข่า แยกเข่าขวา เท้าซ้ายกระดกเสี้ยว

การแปรแถว

ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 7 ท่าสอดสร้อย

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ มือขวาแบหงาย งอแขนระดับลำตัว มือซ้ายจับคว่ำระดับหัวเข็มขัด แล้วมือขวาพลิกข้อมือตั้งวงบน มือซ้ายพลิกข้อมือจับหงายระดับหัวเข็มขัด

ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย

เท้า เท้าซ้ายตั้งเข้า ยกตัวขึ้น เท้าขวาคุกเข้า

การแปรแถว ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 8 ท่ามาลา

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ มือซ้ายแบหงาย งอแขนระดับลำตัว มือขวาจับคว่ำระดับหัวเข่า
ขัด แล้วมือซ้ายพลิกข้อมือขึ้นตั้งวงบน มือขวาพลิกข้อมือจับ
หงายระดับหัวเข่าขัด

ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างขวา

เท้า เท้าซ้ายยื่นเต็มเท้า เท้าขวาจรดอยู่ใกล้ๆ กับเท้าซ้าย

การแปรแถว ผู้แสดงหันด้านขวาเล็กน้อย

หมายเหตุ ทำนองเอื้อน ยืด – ยุบ เท้าขวาจรดพื้น ซอยเท้า
หมุนรอบตัว 1 รอบ (ขวาหัน)มือปฏิบัติเช่นเดิม

ท่าที่ 9 ท่าเจ็ดฉิน

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือซ้ายจับหงายระดับปาก มือขวาตั้งวงบน แล้วมือซ้ายม้วนมือ ปล่อยจับเป็นตั้งวงระดับปาก มือขวาหงายมือเสมอศีรษะ ส่วน แขนงอเสมอไหล่
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
เท้า	เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดสั้นเท้า แล้วเท้าซ้ายกระทันหัน กระดกขึ้น
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 10 ท่าโบก

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข่า มือขวาตั้งวงล่าง แล้วมือซ้าย
เคลื่อนมือ ปล่อยจับเป็นตั้งวงบน มือขวาจับส่งหลังแขนตั้ง
ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
เท้า เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประกายยกขึ้น แล้วเท้าซ้ายวาง
สั้นเท้าลงข้างเท้าขวา
การแปรแถว ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 11 ท่ากวางเดินดง

ตัวพระ – ตัวนาง

- มือ มือทั้งสองจับมือกว้างคว่ำมือระดับหัวเข็มขัด คลายมือแล้วตั้งมือขึ้นมือ
ขวาอยู่ระดับหัวเข็มขัด มือซ้ายอยู่ระดับอก (จับมือกว้าง คือ การใช้
นิ้วนางกับนิ้วก้อยเข้ามารวมกัน นิ้วหัวแม่มือกดทับนิ้วนาง นิ้วชี้กับ
นิ้วกลางชิดกันเหยียดตึง การจับมือกว้างนี้จะต้องปฏิบัติ พร้อมกัน 2 มือ)
- ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
- เท้า เท้าซ้ายถอนเท้า แล้วยืนเต็มเท้า เท้าขวายกขึ้น แล้วก้าวหน้า
เท้าซ้ายเปิดส้นเท้า
- การแปรแถว ผู้แสดงหันตัวเฉียงทางขวาเล็กน้อย

หมายเหตุ

- เดินดง   เท้าซ้ายก้าวหน้า   มือขวาอยู่ระดับอก   มือซ้ายอยู่ระดับหัวเข็มขัด   ศีรษะเอียงข้างซ้าย
- เอียง   เท้าขวาก้าวหน้า   มือซ้ายอยู่ระดับอก   มือขวาอยู่ระดับหัวเข็มขัด   ศีรษะเอียงข้างขวา
- เอียง   เท้าซ้ายก้าวหน้า   มือขวาอยู่ระดับอก   มือซ้ายอยู่ระดับหัวเข็มขัด   ศีรษะเอียงข้างซ้าย
- เอียง   เท้าขวาก้าวหน้า   มือซ้ายอยู่ระดับอก   มือขวาอยู่ระดับหัวเข็มขัด   ศีรษะเอียงข้างขวา

ท่าที่ 12 ท่าหงส์

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองจีบส่งหลังแขนตั้ง

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างขวา

เท้า

เท้าขวาวางหลังยื่นเต็มเท้า   เท้าซ้ายยกขึ้น

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 12.1 ท่าบิน

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองตั้งวงบน

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างซ้าย

เท้า

เท้าซ้ายก้าวหน้า (ค่อย ๆ หมุนตัวไปด้านซ้าย)

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 13 ท่ากนิริน

ตัวพระ - ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองจับคว่ำระดับลำตัว งอแขนเล็กน้อย แล้วพลิก
ข้อมือทั้งสองขึ้น ให้มือซ้ายจับปรกข้าง มือขวาจับ
หงายแขนตึงเสมอไหล่

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

เท้า

พระ : เท้าซ้ายก้าวข้าง แล้วเท้าขวายกขึ้น

นาง : เท้าซ้ายก้าวข้าง แล้วเท้าขวายกขึ้นเดี่ยวเท้า

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านซ้าย

หมายเหตุ

ทำต่อเนื่อง

วางเท้าขวาก้าวหน้าแล้วค่อยๆ หมุนตัวไปด้านขวา

ท่าที่ 14 ท่าเลียบถ้ำ

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือซ้ายจับปรกข้าง มือขวาจับหงายแขนตั้งเสมอไหล่ แล้วมือซ้าย
ม้วนข้อมือปล่อยจับ ทำมือป้องกัน มือขวาม้วนข้อมือปล่อยจับ
ทำมือแบหงายให้ ปลายนิ้วตกลงล่าง แขนตั้งเสมอไหล่

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย

เท้า

เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายยกขึ้น

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านขวา

หมายเหตุ

ทำนองเอื้อน

เท้าซ้ายก้าวหน้า ศีรษะเอียงข้างซ้าย มือขวาส่ายมือ ซอยเท้าหมุนตัวไป

ด้านซ้าย (ซ้ายหัน)

ท่าที่ 15 ท่าอำไพ

ตัวพระ — ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองจับหงายระดับอก แล้วเคลื่อนออกจากกัน

มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งขึ้นแขนตึงเสมอไหล่

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย

เท้า

เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวากระทุ้งเท้าแล้วกระดกเท้า

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านซ้าย

หมายเหตุ ทำต่อเนื่อง

วางเท้าขวาลง ย่ำเท้าซ้าย ย่ำเท้าขวา พร้อมกับค่อยๆ หมุนตัวไปด้านขวา

ท่าที่ 16 ท่าโบก

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข็มขัด มือขวาตั้งวงล่าง แล้วมือซ้าย เคลื่อนมือ ปล่อยจับเป็นตั้งวงบน มือขวาจับส่งหลังแขนตั้ง
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
เท้า	เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประกายยกขึ้น แล้วเท้าซ้ายวาง ส้นเท้าลงข้างเท้าขวา
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่ารับที่ 1 (ท่าผาลาเพียงไหล่)

ตัวพระ – ตัวนาง

จังหวะที่	มือ	สีริษะและลำตัว	เท้า
1	มือขวาจับปรกข้าง มือซ้ายตั้งวงกลาง	สีริษะเฉียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าขวาจรดเท้า
2	มือขวาม้วนจับตั้งวงบน มือซ้าย แบหงายระดับลำตัว งอศอกเล็กน้อย	สีริษะเฉียงข้างขวา	ชอยเท้า เท้าขวาก้าวหน้า แล้วเท้าซ้ายจรดเท้า

3	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 2	สีระเื่องข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าขวาจรดเท้า
4	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 2	สีระเื่องข้างขวา	เท้าขวาจรดเท้า แล้วก้าวหน้า เท้าซ้ายจรดเท้า

5	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 2	สีระเืองข้างซ้าย	เท้าซ้ายวางหลัง แล้วเท้าขวาจรดเท้า
6	มือซ้ายจับปรกข้าง มือขวาตั้งวงกลาง	สีระเืองข้างขวา	เท้าขวาก้าวหน้า แล้วเท้าซ้ายจรดเท้า ชอยเท้าหมุนตัวไป ด้านซ้าย (ซ้ายหัน)

7	<p>มือซ้ายไว้บนเข่าออก แล้วตั้งวงบน</p> <p>มือขวาแยงหางระดับลำตัว งอศอก</p> <p>เล็กน้อย</p>	<p>ศีรษะเอียงข้างซ้าย</p>	<p>เท้าซ้ายก้าวหน้า</p> <p>แล้วเท้าขวาจรดเท้า</p>
8	<p>ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 7</p>	<p>ศีรษะเอียงข้างขวา</p>	<p>เท้าขวาจรดเท้า</p> <p>แล้ววางหลัง</p> <p>เท้าซ้ายจรดเท้า</p>
9	<p>ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 7</p>	<p>ศีรษะเอียงข้างซ้าย</p>	<p>เท้าซ้ายจรดเท้า</p> <p>แล้วก้าวหน้า</p> <p>เท้าขวาจรดเท้า</p>

10	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 7	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาวางหลัง เท้าซ้ายวางหลัง เท้าขวาวางหลัง พร้อมเก็บหันตัวไป ด้านขวา (ขวาหัน)
11	มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข่า มือขวาดึงวงล่างแล้วมือซ้ายเคลื่อนมือ ปล่อยจับเป็นวงบน มือขวา จับส่งหลังแขนตั้ง	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียง ข้างขวา	เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประกายทับ แล้วเท้าซ้ายวางด้านลง ข้างเท้าขวา

อีกข้างนางนอนภมรเกล้า
เมขลาโยนแก้วแววไว

รับ

แขกเต้าผาลาเพียงไหล่
มยุเรศฟ่อนในนภาพร

ท่าที่ 17 ท่าอีกซ้าย

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือซ้ายจับคว่ำระดับหัวเข็มขัด มือขวาจับคว่ำ งอแขนข้างลำตัว มือซ้ายคล้ายจับตั้งวงระดับหัวเข็มขัด มือขวาคลายจับตั้งมือแขน ตึงเสมอไหล่
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
เท้า	เท้าซ้ายวางหลังยืนเต็มเท้า เท้าขวายกเท้า แล้วเท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดสั้นเท้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านขวา

หมายเหตุ

ค่อยๆ หมุนตัวไปด้านซ้าย (ซ้ายหัน) มือปฏิบัติเช่นเดิม

ท่าที่ 18 ท่านางนอน

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือขวาตั้งวงล่าง มือซ้ายแบหงาย งอแขนข้างลำตัว

ปลายนิ้วตกลงล่าง

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างซ้าย

เท้า

เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายยกขึ้น

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านซ้าย

หมายเหตุ

ทำนองเอื้อน

เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาจรดเท้า มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับข้อนิ้วใน

มือซ้าย ศีรษะเอียงข้างซ้าย ซอยเท้าหันมาด้านหน้า มือทั้งสองเคลื่อน

มาด้านหน้า ศีรษะเอียงข้างซ้าย

ท่าที่ 19 ท่าภมรเคลา

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือขวาม้วนจับแล้วตั้งวงบน	มือซ้ายจับซ้อนด้านในมือ	
	ขวาระดับเดียวกัน		
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างขวา		
เท้า	เท้าขวาก้าวข้าง		เท้าซ้ายจรดเท้าใกล้กับเท้าขวา
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง		

ท่าที่ 20 ท่าแขกเต้า

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงใกล้กับมือขวา แล้วมือทั้งสอง ซ้อนมือขึ้น มือขวาจับปรกข้าง มือซ้ายจับต่อศอกขวา
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย
เท้า	เท้าขวาก้าวไปด้านข้างยืนเต็มเท้า เท้าซ้ายยกขึ้น
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 21 ท่าผาลา

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือขวาม้วนจีบออกตั้งวงบน มือซ้ายเคลื่อนจีบไปตั้งวงกลาง แล้วตกปลายนิ้วลงล่าง งอแขนข้างลำตัว
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างขวา
เท้า	วางเท้าซ้ายไปข้างหลัง เปิดส้นเท้า เท้าขวายกขึ้นแล้วก้าวหน้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง

หมายเหตุ ทำนองเอื้อน
หันตัวไปด้านขวา เท้าซ้ายจรดเท้า มือทั้งสองจีบคว่ำระดับหัวเข็มขัด
ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วชอยเท้าหันไปด้านหน้า (ซ้ายหัน)

ท่าที่ 22 ท่าเพียงไหล

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองคล้ายจิบแยกออกจากกันเป็นมือแบหงายให้
ปลายนิ้วตกลงล่าง งอแขนระดับลำตัว

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะตรง

เท้า

เท้าขวาก้าวไปด้านหน้า เท้าซ้ายกระดกเท้า

การแปรแถว

ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 23 ท่าโบก

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข็มขัด มือขวาตั้งวงล่าง แล้วมือซ้าย
เคลื่อนมือ ปล่อยจับเป็นตั้งวงบน มือขวาจับส่งหลังแขนตั้ง
ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
เท้า เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประกายยกขึ้น แล้วเท้าซ้ายวางสั้น
ลงข้างเท้าขวา
การแปรแถว ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 24 ท่าเมขลา

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือซ้ายจับปรกข้างม้วนจับตั้งวงบน มือขวาตั้งวง
กลางแล้วหมุนข้อมือล่อแก้วหักข้อมือลง

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

เท้า

เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวากระดกเสี้ยว

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 25 ท่าโยนแก้ว

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือขวาจับล่อแก้วเคลื่อนมาไว้ด้านหน้า (ในลักษณะจับปรกหน้า) มือซ้ายจับส่งหลังแขนตั้ง
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย
เท้า	เท้าขวาก้าวหน้า แล้วเท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวากระดกเท้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง

หมายเหตุ

ทำนองเอือน
เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดสันเท้า มือขวาล่อแก้วหงายมือขึ้น
มือซ้ายจับส่งหลังแขนตั้ง ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วขยับเท้าพร้อมกับ
ตีไหล่ไปด้านขวาแล้วตีไหล่ไปด้านซ้าย มือขวาเคลื่อนไปทางขวา
เล็กน้อย แล้วกลับมาตั้งวงระดับหน้า

ท่าที่ 26 ท่าแหวไว

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือขวาจับล่อแก้วหงายมือ แล้วกลับมาตั้งวงระดับหน้า มือซ้ายจับส่งหลัง แขนตึง
ศีรษะและลำตัว	ลักคอข้างซ้ายและข้างขวา
เท้า	ถ่ายน้ำหนักไปเท้าซ้าย แล้วกลับมาถ่ายน้ำหนักไปเท้า ขวาเช่นเดิม
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 27 ท่ามยุเรศ

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองจีบหงายระดับอก แล้วคลายจีบออกจาก
กัน เป็นตั้งวงกลาง

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะตรง

เท้า

เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวากระดกเท้า

การแปรแถว

ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 28 ท่าฟ่อนใน

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข็มขัด มือขวาตั้งวงบน แล้วมือซ้ายคลายจับออกตั้งวงบน มือขวาจับคว่ำแล้วปล่อยจับออกตั้งวงกลาง
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
เท้า	เท้าขวาก้าวหน้า แล้วหมุนตัวไปด้านขวา (ขวาหัน) เท้าซ้ายกระดกเท้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านขวา
หมายเหตุ	ทำนองเอื้อน เท้าซ้ายจรดเท้า ซอยเท้าหมุนตัวไปทางซ้าย (ซ้ายหัน) มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาตั้งวงกลาง ศีรษะเอียงข้างขวา

ท่าที่ 29 ท่านภาพร

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือขวาจับคว้งอแขนข้างลำตัว มือซ้ายหงายมือข้างลำตัว
แล้วมือขวาสอดมือ ปล่อยจับออกอยู่ในลักษณะหงายมือ
เสมอศีรษะ แขนงอเสมอไหล่
มือซ้ายตั้งขึ้นแขนตั้งเสมอไหล่

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย

เท้า

เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวากระทุ้งเท้าแล้วกระดกเท้า

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านซ้าย

ท่าที่ 30 ท่าโบก

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือซ้ายจีบหงายระดับหัวเข็มขัด มือขวาตั้งวงล่าง
แล้วมือซ้ายเคลือนมือ ปล่อยจีบเป็นตั้งวงบน
มือขวาจีบส่งหลังแขนตั้ง

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

เท้า

เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประกายยกขึ้น
แล้วเท้าซ้ายวางส้นลงข้างเท้าขวา

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่ารับที่ 2 (ท่ากின்றรำ – ท่าเพลงสร)

จังหวะที่	มือ	ศีรษะและลำตัว	เท้า
1	มือขวาจับปรกข้าง มือซ้ายตั้งวง กลาง	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าขวาจรดเท้า
2	มือขวาม้วนจับตั้งวงบน มือซ้าย จับหางแขนตึงเสมอไหล่	ศีรษะเอียงข้างขวา	ชอยเท้า เท้าขวาก้าวหน้า แล้วเท้าซ้ายจรดเท้า

3	มือขวาจับคว่ำแล้วพลิกข้อมือขึ้น เป็นจับปรกข้าง มือซ้ายปล่อยจับ ออก ตั้งมือแขนตึงเสมอไหล่	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าขวาจรดเท้า
4	มือขวาปล่อยจับออกตั้งวงบน มือซ้ายจับคว่ำแล้วหงายจับขึ้น แขนตึงเสมอไหล่	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาจรดเท้า แล้วก้าวหน้า เท้าซ้ายจรดเท้า

5	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 4	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายวางหลัง แล้วเท้าขวาจรดเท้า
6	มือซ้ายจับปรกข้าง มือขวาตั้งวง กลาง	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาก้าวหน้า แล้วเท้าซ้ายจรดเท้า ชอยเท้าหมุนตัวไป ด้านซ้าย (ซ้ายหัน)
7	มือซ้ายม้วนจับออก แล้วตั้งวงบน มือขวาจับหงายแขนตั้งเสมอไหล่	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายก้าวหน้า แล้วเท้าขวาจรดเท้า

8	มือซ้ายจับคว่ำแล้วพลิกข้อมือขึ้น เป็นจับปรกข้าง มือขวาปล่อยจับ ออก ตั้งมือแขนตึงเสมอไหล่	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าซ้ายจรดเท้า
9	มือซ้ายปล่อยจับออกตั้งวงบน มือ ขวาจับคว่ำแล้วหงายจับขึ้นแขนตึง เสมอไหล่	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้วก้าวหน้า เท้าขวาจรดเท้า

10	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวัดที่ 9	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาวางหลัง เท้าซ้ายวางหลัง เท้าขวาวางหลัง พร้อมกับหันตัวไป ด้านขวา (ขวาหัน)
11	มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข่ามัด มือขวาตั้งวงล่างแล้วมือซ้ายเคลื่อน มือ ปล่อยจับเป็นตั้งวงบน มือขวาจับส่งหลังแขนตั้ง	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียง ข้างขวา	เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประเท้า ยกขึ้น แล้วเท้าซ้าย วางส่งลงข้างเท้าขวา

ยอดตองต๋องลมพรหมนิมิต
ย้ายท่ามัจฉาชมสาคร

อีกทั้งพิสมัยเรียงหมอน
พระสี่กรขว้างจักรฤทธิรงค์

รับ

ท่าที่ 31 ท่ายอดตอง

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือซ้ายจับปรกหน้า มือขวาตั้งวงอยู่ระดับเดียวกับมือซ้าย แล้วมือขวาพลิกข้อมือจับปรกหน้า มือซ้ายจับส่งหลังแขนตั้ง
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย
เท้า	เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้า แล้วเท้าขวากระดกเท้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 32 ท่าต้องลม

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ มือขวาม้วนข้อมือปล่อยจับตั้งวงบน แล้วมือขวาพลิกข้อมือจับปรกหน้า
มือซ้ายจับส่งหลังแขนตั้ง

ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย

เท้า เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวากระดกเท้า

การแปรแถว ผู้แสดงหันหน้าตรง

หมายเหตุ ทำนองเอื้อน

มือขวาม้วนข้อมือปล่อยจับตั้งวงบน แล้วพลิกข้อมือจับปรกหน้า
มือซ้ายจับส่งหลังแขนตั้ง ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย
เท้าซ้ายก้าวหน้า แล้วเท้าขวากระดกเท้า

ท่าที่ 33 ท่าพรหมนิมิต

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือทั้งสองพนมมือระหว่างอกเปิดปลายมือทั้งสองเล็กน้อย
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะตรง
เท้า	เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายกระดกเท้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันหน้าตรง
หมายเหตุ	ทำต่อเนื่อง เท้าซ้ายวางหลังแล้วหันไปด้านขวา (ขวาหัน)

ท่าที่ 34 ท่าอีกทั้งพิสมัย

ตัวพระ - ตัวนาง

มือ	มือทั้งสองตั้งวงระดับอก แล้วไขว้มือทั้งสองวางบนบ่าหน้าให้ปลายมือ เสมอกัน โดยมือขวาไว้ด้านใน มือซ้ายทับอยู่ด้านนอก
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย
เท้า	พระ : เท้าขวาประกบเท้ายกขึ้น แล้วก้าวข้าง นาง : เท้าซ้ายประกบเท้ายกขึ้น แล้วก้าวหน้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านขวา
หมายเหตุ	ทำนองเอื้อน ยัด - ยุบ วังซอยท่าหมุนรอบตัวเองไปด้านหน้า (ขวาหัน) มือปฏิบัติเช่นเดิม

ท่าที่ 35 ท่าเรียงหมอน

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ   มือทั้งสองจับหงายระดับอก แล้วเคลื่อนออกจากกัน
มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาเหยียดแขนตึงเสมอไหล่

ศีรษะและลำตัว   ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

เท้า   เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายกระดกเท้า

การแปรแถว   ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 36 ท่าโบก

ตัวพระ - ตัวนาง

มือ มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข็มขัด มือขวาตั้งวงล่าง แล้วมือ
ซ้ายเคลื่อนมือ ปล่อยจับเป็นตั้งวงบน มือขวาจับส่งหลัง
แขนตั้ง

ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

เท้า เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประเท้ายกขึ้น แล้วเท้าซ้าย
วางสั้นลงข้างเท้าขวา

การแปรแถว ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 37 ท่าย้ายท่า

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายแทงมือออกด้านข้างหงายมือให้ ปลายนิ้วตกลง เหยียดแขนตั้งเสมอไหล่
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างซ้าย
เท้า	เท้าซ้ายก้าวหน้า แล้วค่อยๆ หมุนตัวไปด้านซ้าย (ซ้ายหัน)
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 38 ท่ามัจฉา

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับคว่ำแล้วพลิกข้อมือเป็นจับหงาย แขนตั้งเสมอไหล่
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างขวา
เท้า	พระ : เท้าซ้ายยื่นเต็มเท้า เท้าขวายกขึ้น นาง : เท้าซ้ายยื่นเต็มเท้า เท้าขวายกขึ้นเดียวเท้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านซ้าย
หมายเหตุ	ทำนองเอื้อน เท้าขวาก้าวหน้า พร้อมกับหมุนตัวไปด้านขวา (ขวาหัน)

ท่าที่ 39 ท่าชมสาคร

ตัวพระ — ตัวนาง

มือ	มือขวาม้วนจีบออกมืองตั้งแล้วพลิกข้อมือให้ปลายนิ้วตก ลงล่างงอแขนเล็กน้อย มือซ้ายป้องหน้า
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างซ้าย
เท้า	เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายยกขึ้น
การแปรแถว	ผู้แสดงหันด้านขวา

ท่าที่ 40 ท่าพระสีกร

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือทั้งสองจีบล็อคแก้ว คว่ำมือทั้งสองระดับอก แล้ว
คลายมือออกจากกันทำมือจีบล็อคแก้วตั้งวงระดับวงกลาง

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะตรง

เท้า

เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวากระดกเท้า

การแปรแถว

ผู้แสดงหันหน้าตรง

ท่าที่ 41 ท่าขว้างจักร

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ	มือขวาจับล่อแก้วแทงมือตั้งขึ้นระดับวงบน มือซ้ายจับล่อแก้วตั้งวงล่าง
ศีรษะและลำตัว	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา
เท้า	พระ : เท้าซ้ายก้าวข้างแล้วยืนเต็มเท้า เท้าขวายกขึ้น นาง : เท้าซ้ายก้าวข้างแล้วยืนเต็มเท้า เท้าขวายกขึ้นเดี่ยวเท้า
การแปรแถว	ผู้แสดงหันทางขวา
หมายเหตุ	ทำนองเอื้อน เท้าขวาจรดเท้า แล้วชอยเท้าหมุนตัวไปด้านซ้าย (ขวาหัน) เอียงศีรษะข้างซ้าย มือปฏิบัติเช่นเดิม

ท่าที่ 42 ท่าฤทธิรงค์

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือซ้ายจับล่อแก้วคว่ำมือระดับวงบน แล้วสอดมือขึ้นอยู่ใน
ลักษณะหงายมือเสมอศีรษะ ส่วนแขนงอเสมอไหล่ มือ
ขวาจับล่อแก้วหงายมือระดับ วงล่าง แล้วพลิกข้อมือตั้งขึ้น

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างขวา แล้วเปลี่ยนเอียงข้างซ้าย

เท้า

เท้าขวาก้าวหน้าแล้วยืนเต็มเท้า เท้าซ้ายยกขึ้น

การแปรแถว

ผู้แสดงหันด้านซ้าย

ท่าที่ 43 ท่าโบก

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ

มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข็มขัด มือขวาตั้งวงล่าง แล้ว
มือซ้ายเคลื่อนมือ ปล่อยจับเป็นตั้งวงบน มือขวาจับ
ส่งหลังแขนตั้ง

ศีรษะและลำตัว

ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียงข้างขวา

เท้า

เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประกายยกขึ้น แล้วเท้า
ซ้ายวางสั้นลงข้างเท้าขวา

การแปรแถว

ผู้แสดงหันตัวด้านขวา

ท่ารับที่ 3 (ท่าสอดสร้อยมาลา)

ตัวพระ – ตัวนาง

จังหวะที่	มือ	ศีรษะและลำตัว	เท้า
1	มือขวาจับปรกข้าง มือซ้ายตั้งวง กลาง	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าขวาจรดเท้า
2	มือขวาม้วนจับตั้งวงบน มือซ้าย จับหงายระดับหัวเข็มขัด	ศีรษะเอียงข้างขวา	ชอยเท้า เท้าขวาก้าวหน้า แล้วเท้าซ้ายจรดเท้า

3	มือขวาจับคว่ำแล้วพลิกข้อมือขึ้น เป็นจับปรกข้าง มือซ้ายคลายจับ ออกตั้งวงล่าง	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าขวาจรดเท้า
4	มือขวาปล่อยจับออกตั้งวงบน มือ ซ้ายจับคว่ำแล้วหงายจับระดับหัว เข็มขัด	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาจรดเท้า แล้วก้าวหน้า เท้าซ้ายจรดเท้า

5	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 4	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายวางหลัง แล้วเท้าขวาจรดเท้า
6	มือซ้ายจับปรกข้าง มือขวาตั้งวง กลาง	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาก้าวหน้า แล้วเท้าซ้ายจรดเท้า ชอยเท้าหมุนตัวไป ด้านซ้าย (ซ้ายหัน)
7	มือซ้ายม้วนจับออก แล้วตั้งวงบน มือขวาจับหงายระดับหัวเข่า	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายก้าวหน้า แล้วเท้าขวาจรดเท้า

8	มือซ้ายจับคว่ำแล้วพลิกข้อมือขึ้น เป็นจับปรกข้าง มือขวาคลายจับ ออกตั้งวงล่าง	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาจรดเท้า แล้ววางหลัง เท้าซ้ายจรดเท้า
9	มือซ้ายปล่อยจับออกตั้งวงบน มือ ขวาจับคว่ำแล้วหงายจับขึ้นระดับ หัวเข่ามัด	ศีรษะเอียงข้างซ้าย	เท้าซ้ายจรดเท้า แล้วก้าวหน้า เท้าขวาจรดเท้า

10	ปฏิบัติเช่นเดียวกับจังหวะที่ 9	ศีรษะเอียงข้างขวา	เท้าขวาวางหลัง เท้าซ้ายวางหลัง เท้าขวาวางหลัง พร้อมกับหันตัวไป ด้านขวา (ขวาหัน)
11	มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข่า มือขวาตั้งวงล่าง แล้วมือซ้ายเคลื่อน มือปล่อยจับเป็นตั้งวงบน มือขวา จับส่งหลังแขนตั้ง	ศีรษะเอียงข้างซ้าย แล้วเปลี่ยนเอียง ข้างขวา	เท้าขวายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายประกายกขึ้น แล้วเท้าซ้ายวางสั้นลง ข้างเท้าขวา

ท่าที่ 44 ท่าเข้า (เพลงร้ว)

ตัวพระ – ตัวนาง

มือ มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับหงายระดับหัวเข็มขัด

ศีรษะและลำตัว ศีรษะเอียงข้างซ้าย

เท้า เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้า

การแปรแถว ผู้แสดงหันด้านขวา

หมายเหตุ ทำต่อเนื่อง

ยึด – ยึดตัวตามจังหวะ แล้วชอยเท้าวิ่งเข้า พร้อมทั้งเดินมือโดยมือซ้าย
ที่จับระดับหัวเข็มขัดสอดมือขึ้นตั้งวงบน มือขวาที่ตั้งวงบนเคลื่อนลงมา
จับคว่ำ ระดับหัวเข็มขัด แล้วหงายจับขึ้นระดับหัวเข็มขัด ศีรษะ
เปลี่ยนเป็นเอียงขวา ปฏิบัติสลับกันเช่นนี้จนหมดทำนองเพลง

สรุปท้ายบท รำแม่บทเล็ก

รำแม่บทเล็ก เป็นการรำแบบมาตรฐาน เช่นเดียวกับการรำแม่บทใหญ่ แต่มีลีลากระบวนกรำสั้นกว่า แม่บทใหญ่มี 14 คำกลอน ใช้ทำรับ 9 ครั้ง แม่บทเล็กมีเพียง 6 คำกลอน ใช้ทำรับ 3 ครั้ง เป็นที่นิยมฝึกฝนกันมาก เพราะนำไปแสดงออกโรงได้พอเหมาะพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป

รำแม่บทเล็กนี้ เป็นการแสดงนาฏศิลป์ชุดหนึ่งในต้นเรื่องรามเกียรติ์ตอน นารายณ์ปราบหนทุก ใช้ทำนองเพลงชมตลาด เป็นเพลงที่นิยมฝึกหัดเบื้องต้นในการรำ มีกระบวนลีลาการรำที่อ่อนช้อย นุ่มนวลและงดงามตามลักษณะของการรำไทย ที่วางไว้เป็นแบบมาตรฐาน

การแต่งกายแต่งได้ทั้งแบบยืนเครื่องใหญ่และแต่งอย่างเครื่องน้อย
รำพระนางคู่หรือรำหมู่ตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไปหรือรำนางล้วนเดี่ยวหรือหมู่ก็ได้
ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ใช้ได้ทั้งวงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่ และ
เครื่องใหญ่ เริ่มด้วยบรรเลงเพลงร่ำ ร้องทำนองชมตลาดเมื่อจบทำรำปี่พาทย์จะทำ
เพลงร่ำหรือจะบรรเลงเพลงต้นวระเชษฐีก่อนแล้วต่อด้วยเพลงเร็วและเพลงลากก็ได้
ทำรำแม่บทเล็ก เป็นทำรำมาตรฐาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นแม่ท่า
มี 6 คำกลอนเป็นเพลงที่นิยมใช้ฝึกหัดเบื้องต้นในการรำ มีกระบวนลีลาการรำยรำที่
อ่อนช้อย นุ่มนวลและงดงามตามลักษณะของการรำไทยที่วางไว้เป็นแบบมาตรฐาน